

Sygn. akt I UK 326/09

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 marca 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Roman Kuczyński (sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z odwołania B. R.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.

z udziałem zainteresowanych: K. P. i in. , o ustalenie obowiązku ubezpieczenia,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 9 marca 2010 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 23 czerwca 2009 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Decyzjami z dnia 10 czerwca 2008 r. wydanymi w stosunku do B. R. jako płatnika organ rentowy ustalił na rzecz poszczególnych pracowników, iż podlegali oni we wskazanych okresach obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym, ustalając jednocześnie podstawy wymiaru składek na poszczególne ubezpieczenia.

B. R. wniósł odwołanie od przedmiotowych decyzji, które jednak wyrokiem z dnia 11 lutego 2009 r., wydanym w sprawie o sygn. akt III U .../08, Sąd Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w S. oddalił. U podstaw wydania wyroku legło ustalenie, że odwołujący się mimo nieważności umowy dzierżawy, na podstawie której przejął w faktyczne posiadanie przedsiębiorstwo będące jednocześnie zakładem pracy, przejął w trybie art. 23¹ § 1 k.p. zakład pracy wraz z pracownikami stając się z mocy prawa ich pracodawcą. Z tego też względu ciążyły na nim obowiązki pracodawcy wynikające zarówno bezpośrednio z kodeksu pracy jak i z ustaw o ubezpieczeniu społecznym, a ponieważ z § 2 art. 23¹ k.p. wynika solidarność zobowiązania nowego (B. R.) i dotychczasowego (K. P.) pracodawcy, organ rentowy miał prawo wyboru, od którego z nich będzie dochodził należności.

Od powyższego wyroku odwołujący wywiódł apelację.

Wyrokiem z dnia 23 czerwca 2009 r. Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił apelację odwołującego B. R. W uzasadnieniu wyroku Sąd Apelacyjny stwierdził, że w niniejszej sprawie należało rozważyć, czy odwołujący posiadał status pracodawcy wobec pracowników wskazanych w decyzjach organu rentowego w spornym okresie od 5 lutego 2004 r. do 15 maja 2004 r., gdy prowadził Zakłady Produkcyjne Ceramiki i Sprzętu Oświetleniowego KTM w R., a tym samym, czy na mocy art. 4 pkt 2a w związku z art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm.) był płatnikiem składek zobowiązanym do obliczania, rozliczania i przekazywania co miesiąc do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych składek z tytułu zatrudniania pracowników. Zgodnie z art. 3 k.p. pracodawcą jest jednostka organizacyjna, choćby nie posiadała osobowości prawnej, a także osoba fizyczna, jeżeli zatrudnia one pracowników. Zdaniem Sądu Apelacyjnego Sąd Okręgowy prawidłowo przyjął, że B. R. jako osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą KTM R. B. R. był pracodawcą wobec osób

wskazanych wyżej decyzjach. Pomiedzy nim a pracownikami zostały bowiem nawiązane, a następnie były realizowane stosunki pracy w rozumieniu art. 22 k.p. Skarżący na mocy art. 23¹ § 1 k.p. przejął Zakłady i stał się stroną dotychczasowych stosunków pracy. W spornym okresie realizował on obowiązki pracodawcy wobec pracowników. W momencie przejęcia przedsiębiorstwa od K. P. zawarł z pracownikami nowe umowy o pracę. Tym samym rozwiązane zostały umowy o pracę z Krystyną P. Skarżący postępował wobec pracowników jak pracodawca. Osobiście dokonał ich zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych Inspektoracie w W. Podpisywał również jako pracodawca dokumenty znajdujące się w aktach osobowych pracowników. Sąd Apelacyjny mając na uwadze treść art. 23¹ § 1 k.p., zgodnie z którym w razie przejścia zakładu pracy lub jego części na innego pracodawcę staje się on z mocy prawa stroną w dotychczasowych stosunkach pracy oraz § 2 tego przepisu stanowiącego, że za zobowiązania wynikające ze stosunku pracy, powstałe przed przejściem części zakładu pracy na innego pracodawcę, dotychczasowy i nowy pracodawca odpowiadają solidarnie, stwierdził, że wbrew stanowisku skarżącego umowa dzierżawy Zakładów Produkcyjnych Ceramiki i Sprzętu Oświetleniowego KTM w R. podpisana dnia 31 grudnia 2003 r., a wiążąca strony od dnia 2 stycznia 2004 r. (§ 25 umowy) bez względu na jej wymaganą formę prawną i rezultat nieważności w zakresie prawa cywilnego (art. 75¹ § 1 k.c.) spowodowała faktyczne przejście na skarżącego obowiązków pracodawcy z dniem 2 stycznia 2004 r., a zatem odwołujący nie mógł w sposób skuteczny powoływać się na nieważność umowy dzierżawy i domagać się zwolnienia z obowiązków, które ciążyą na nim jako pracodawcy.

Na powyższe orzeczenie odwołujący wniósł skargę kasacyjną wskazując w niej na naruszenie prawa materialnego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 23¹ § 1 k.p. wynikające z pominięcia okoliczności - ustalonej i nie kwestionowanej - w postaci powrotnego przekazania przez odwołującego się w dniu 15 maja 2004 r. zakładu pracy na rzecz poprzedniego pracodawcy, poprzez powzięcie przez niego wiadomości o bezwzględnej nieważności umowy dzierżawy przedsiębiorstwa, która przy prawidłowym zastosowaniu przepisu art. 23¹ § 1 k.p. obligowała Sąd rozpoznający sprawę do ustalenia, iż z dniem 15 maja 2004 r. z mocy prawa stroną

w obowiązujących stosunkach pracy stała się dotychczas osoba wydzierżawiająca przedsiębiorstwo, a przez to do stwierdzenia, że to na niej spoczęły wszelkie zobowiązania wynikające z tychże stosunków pracy. Ponadto powołał także naruszenie: - art. 23¹ § 1 k.p. w związku z art. 38 ust. 1 i ust. 2 oraz art. 4 pkt. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. 1998 r. Nr 137 poz. 887 ze zm.) poprzez pominięcie okoliczności, iż w dacie wydawania przez organ rentowy decyzji ustalających odwołujący nie był płatnikiem - pracodawcą, zaś wszelkie zobowiązania wynikające ze stosunków pracy pomiędzy odwołującym się a pracownikami, których zatrudniał w okresie faktycznego dysponowania przedsiębiorstwem, czyli zakładem pracy, z dniem 15 maja 2004 r. tj. z dniem zwrotu przedsiębiorstwa, przeszły z mocy prawa na właściciela przedsiębiorstwa i to on wyłącznie może ponosić odpowiedzialność za zobowiązania wynikające z przepisów prawa pracy jak i ubezpieczeń społecznych jako płatnik w dacie wydawania przez organ rentowy decyzji ustalających; - art. 23¹ § 2 k.p. poprzez przyjęcie, za Sądem pierwszej instancji, że przepis ten ma zastosowanie w okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy, wobec jednoczesnego stwierdzenia, iż odwołujący w pierwszej kolejności przejął cały zakład pracy na podstawie umowy dzierżawy przedsiębiorstwa, a następnie po uzyskaniu informacji o nieważności tejże umowy zwrócił wydzierżawiającemu cały zakład pracy, powodując, iż ten z mocy prawa wstąpił w stosunki pracy zawarte pomiędzy odwołującym a pracownikami, w sytuacji gdy przepis ten i określona w nim dyspozycja może mieć zastosowanie w przypadku, gdy przedmiotem przejęcia pomiędzy podmiotami jest jedynie część zakładu pracy, a nie jego całość jak to ma miejsce w okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy; - art. 369 k.c. poprzez przyjęcie za Sądem pierwszej instancji wadliwej oceny prawnej polegającej na uznaniu solidarności zobowiązania odwołującego jako pracodawcy zwracającego zakład pracy właścicielowi przedsiębiorstwa i właściciela tegoż przedsiębiorstwa jako podmiotu, który z dniem zwrotu przedsiębiorstwa stał się stroną stosunków pracy i przyznaniem tym samym organowi rentowemu prawa wyboru podmiotu od którego z tych dwóch podmiotów będzie dochodził należności z tytułu ubezpieczeń społecznych, w sytuacji gdy przepis art. 23¹ § 2 k.p. statuuje solidarną odpowiedzialność dotychczasowego i nowego pracodawcy jedynie w przypadku

przejścia części zakładu pracy, a nie jego całości jak to miało miejsce w niniejszej sprawie, a żaden inny przepis prawa nie kształtuje w tym zakresie solidarności zobowiązania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Artykuł 23¹ k.p. jest przepisem bezwzględnie obowiązującym (*ius cogens*). Powstanie stosunku pracy z nowym pracodawcą na poprzednich warunkach następuje nawet wtedy, gdy strona przekazująca zakład i strona przejmująca go umówiły się inaczej. Nie można w szczególności wyłączyć stosowania tego przepisu umową cywilnoprawną (np. umową dzierżawy). Przekształcenie stosunku pracy po stronie podmiotowej następuje "automatycznie" w wyniku przejścia zakładu pracy na innego pracodawcę, niezależnie od tego, czy i jakiego rodzaju decyzja (porozumienie) została podjęta co do "przekazania" pracowników (por. wyrok SN z dnia 20 maja 1993 r., I PRN 40/93, OSNCP 1994, nr 4, poz. 89; wyrok SN z dnia 6 stycznia 1995 r., I PRN 116/94, OSNAPiUS 1995, nr 12, poz. 145; wyrok SN z dnia 17 maja 1995 r., I PRN 9/95, OSNAPiUS 1995, nr 20, poz. 248). Ponadto zgodnie z orzeczeniem Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 1995 r., I PRN 38/95, OSNAPiUS 1996, nr 6, poz. 83, art. 23¹ k.p. ma zastosowanie także wówczas, gdy pracodawcy (poprzedni i następny) nie działali zgodnie dla osiągnięcia celu przewidzianego w omawianym przepisie, natomiast doszło do faktycznego przejścia majątku i zadań zakładu pracy na innego pracodawcę. Pogląd ten został podzielony w literaturze przez M. Gersdorf (w:) M. Gersdorf, K. Rączka, J. Skoczyński, *Kodeks pracy. Komentarz* 2008 r., s. 71.

Mając na uwadze utrwalone orzecznictwo, jak również stanowisko doktryny w przedmiocie wykładni art 23¹ k.p., ocena prawna dokonana przez Sąd drugiej instancji w niniejszej sprawie jest uzasadniona, a wydane rozstrzygnięcie prawidłowe. Zarzuty skargi kasacyjnej nie znajdują uzasadnienia. Po pierwsze, w niniejszej sprawie zastosowanie art. 23¹ k.p. miało charakter „posiłkowy”, subsumcja niniejszej normy prawnej do ustalonego stanu faktycznego sprawy potrzebna była tylko i wyłącznie do ustalenia, kto w spornym okresie od 5 lutego 2004 r. do 15 maja 2004 r. był pracodawcą. Trzeba mieć na uwadze, że płatnikiem w myśl art. 4 pkt 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych jest pracodawca. Z kolei zgodnie z art. 3 k.p. pracodawcą jest jednostka organizacyjna, choćby nie

posiadała osobowości prawnej, a także osoba fizyczna, jeżeli zatrudniają one pracowników. Tym samym norma art 23¹ k.p. oraz art 3 k.p. pozwoliła ustalić kto w niniejszej sprawie w spornym okresie był obowiązany wykonywać obowiązki płatnika składek w myśl przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Mając na uwadze przedstawione na wstępie orzecznictwo oraz stanowisko doktryny prawa pracy oraz okoliczność, że w niniejszej sprawie doszło w spornym okresie do faktycznego przejścia majątku i zadań zakładu pracy na skarżącego - co z niekwestionowanych ustaleń Sądów orzekających w niniejszej sprawie wynikało, bowiem B. R. jako osoba fizyczna prowadził działalność gospodarczą KTM R. zaś pomiędzy nim a pracownikami zostały nawiązane, a następnie były realizowane stosunki pracy w rozumieniu art. 22 k.p. – stwierdzić należy, że we wskazanym okresie na podstawie art. 4 pkt 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych skarżący był pracodawcą i jako płatnik zobowiązany był do uiszczania należnych składek ubezpieczeniowych. Chybione są zarzuty skargi kasacyjnej naruszenia art. 23¹ § 1 k.p. w związku z art. 38 ust. 1 i ust. 2 oraz art. 4 pkt. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art 369 k.c., skoro art. 23¹ § 1 k.p., jak i art 369 k.c. nie reguluje sytuacji prawnej (stosunków prawnych) pomiędzy płatnikiem składek a organem rentowym (Zakładem Ubezpieczeń Społecznych). Przepis art. 23¹ § 1 k.p. służy innemu celowi, rozstrzyga on sytuację prawną pracowników zatrudnionych w zakładzie pracy, który przechodzi na innego pracodawcę w całości lub części. Mając na uwadze charakter bezwzględnie obowiązujący przepisów ubezpieczeń społecznych, norma prawa pracy nie może wywierać bezpośrednich skutków na jego gruncie. tj. ustalać odpowiedzialność płatnika za składki. Również powoływanie się w skardze na treść uzasadnienia wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2006 r., II PK 57/06, OSNP 2008/1-2/4 nie może uzasadniać skargi kasacyjnej w niniejszej sprawie. Stanowisko Sądu Najwyższego przyjmujące, że w razie przejścia całości zakładu pracy na nowego pracodawcę i likwidacji pracodawcy dotychczasowego, za zobowiązania wynikające ze stosunku pracy, powstałe przed przejściem zakładu pracy na innego pracodawcę, odpowiedzialny jest tylko nowy pracodawca (art. 23¹ § 1 i 2 k.p.), odnosi się do sytuacji, gdzie przedmiotem sprawy był spór pomiędzy nowym pracodawcą a pracownikami, w niniejszej sprawie spór dotyczył płatnika

składek i organu rentowego. Ponadto powołane orzeczenie dotyczyło likwidacji pracodawcy, a w niniejszej sprawie utrata bytu prawnego pracodawcy – B. R. - osoby fizycznej nie nastąpiła.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

/tp/